

19.10.2019 KL. 11:45

Gyldne stjernestunder med guldsmede

I fem måneder har en guldsmededetektiv været på fri gummistøvlefod i Nationalpark Thy. Det har givet ny viden om, hvor mange arter af guldsmede og vandnymfer, der flyver over nationalparkens ferske vande og lægger æg.

Firepletet libel er en af de vidt udbredte guldsmedearter i Nationalpark Thy og Danmark med. En nordjysk feltbiolog oplevede en af libellerne forvandle sig fra vandlevende larve til flyvende insekt. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen

---

JAN SKRIVER

Han stod i skridtstøvler en svedig sommerdag, da han fik serveret en sjælden guldsmed på et sølvfad af spejlblank søflade i Kokkjær Vand i hjertet af Nationalpark Thy.

Med ét fik temperaturen et ekstra nøk opad, for det store insekt var en brun kejserguldsmed, en vandrende art fra Afrika og Asien, der aldrig tidligere var observeret i Thy, og som kun er set ganske få gange i Danmark.

Men det var ganske vist, at en bølge af varme fra syd havde sendt den brune kejserguldsmed mod nord for at lægge an til landing i Thy. Og der var flere af slagsen. To af dem hang sammen i tandem, som parringsparate guldsmede, der er klar til at lægge æg, har for vane.

Stor kejserguldsmed i Nationalpark Thy. foto: Jørgen Peter Kjeldsen

Så nu er der lagt op til familieførøgelse i guldsmedefaunaen i Nationalpark Thy, når æggene bliver til larver, som måske allerede dette efterår vil krybe frem og folde vingerne ud som nybagte brune kejserguldsmede.

Pioner med øjne på stilke

»Det er et fantastisk privilegium at være pioner og få mulighed for at udforske et jomfrueligt land som Nationalpark Thy. Fuglene og planterne i nationalparken er grundigt undersøgt og beskrevet, men forekomsterne af vandnymfer, guldsmede og flere andre insektgrupper i området har været dårligt kendte,« siger den nordjyske feltbiolog Jørgen Peter Kjeldsen, der siden maj har gennemtrawlet Nationalpark Thy i jagten på den flyvende mangfoldighed af guldsmede og vandnymfer.

Fra maj til september ud har feltbiologen Jørgen Peter Kjeldsen haft til opgave at kortlægge udbredelsen af guldsmede og vandnymfer i Danmarks første nationalpark. Det har kastet nyt om Thys insektiv af sig. Foto: Jan Skriver

Opgaven har lydt: Find ud af, hvor mange arter af guldsmede og vandnymfer, der lever i nationalparken, og fortæl os, hvor de er i området.

»Jeg har indtil nu registreret rundt regnet 16.000 guldsmede og vandnymfer fordelt på 32 arter, hvoraf de fem er nye for området, og hvor flere er meget sjældne og truede rødlistede arter. Sæsonen er dog ikke slut. Der vil være guldsmede i luften frem til november, så der kan sagtens komme mere nyt for en dag,« siger Jørgen Peter Kjeldsen, der driver naturovervågningsfirmaet ornit.dk.

Først viden, så beskyttelse

Jo mere viden og vished, man har om en given art, desto bedre kan man målrettet beskytte den. Det er baggrunden for at plote guldsmedenes og vandnymfernes forekomst ind på et kort over nationalparken.

»Data vil blive brugt i flere sammenhænge. Dels vil de blive lagt ind i Naturstyrelsens ”pas på-kort”, der viser, hvor der skal tages særlige hensyn til specifikke arter. Dels vil de blive brugt i vores forvaltning af nationalparken, hvor et af fokusområderne er at sikre den naturlige vandstand,« siger biolog Anna Worm fra Nationalpark Thy.

»Vi arbejder hele tiden på at genskabe søer og forbedre nationalparkens vandkvalitet, men uden lodsejernes velvilje kommer vi ingen vegne. En smuk guldsmed kan være med til at

forvandle en tabersag til en vindersag, fordi det er til at forstå, at den skal beskyttes med gode levevilkår,« siger biologen.

Nationalpark Thy fra Agger i syd til Hanstholm i nord er enestående med sit næringsfattige miljø, hvor klitheder og plantager veksler med vandhuller, rørskove, sumpe og søer.

Naturen på kanten af Nordsøen er stort set fri for gifte og gødning. Det giver særligt gode levevilkår for flyvende insekter, der lever en stor del af deres tid i ferske vande.

Insekter fortæller miljøhistorier

Der er guldsmede i luftrummet over Danmark fra sidst i april til udgangen af oktober. Hver art har sin cyklus, og der kommer nye guldsmede på vingerne stort set hele sommeren.

»Som larver kan nogle af arterne leve flere år i vandet, inden de kravler op på et strå og forvandler sig til det flyvende insekt, som vi kender. Men både til vands og til lands er guldsmede glubske rovdyr,« siger Jørgen Peter Kjeldsen.

Guldsmede

Verden over kendes cirka 6.000 arter af guldsmede.

I Danmark er der registreret 65 guldsmedearter, hvoraf et halvt hundrede arter har ynglet.

De danske guldsmede inddeles i to grupper, de ægte guldsmede og vandnymferne.

Arterne af guldsmede har forskellige livscyklusser.

Firepletet libel og blå libel, der er almindelige over det meste af landet, forvandler sig fra larve til flyvende insekt i løbet af maj.

Røde hedelibeller forvandler sig i reglen i løbet af juli fra larver til flyvende rovdyr.

Visse arter bliver først luftbårne på falderebet af sommeren.

Som oftest er det slut med flyvende guldsmede i Danmark i oktober.

I milde år kan enkelte individer dog være på vingerne, indtil den første nattefrost sætter ind.

Lille kærguldsmed. Foto: Jorgen Peter Kjeldsen

Grøn smaragdlibel. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen

De flyvende og jagende insekters fortælling er også en fortælling om vores vandmiljø og et klima, der er under forandring. Insekterne skal have rene vande og varme.

Guldsmede er ekstremt mobile, og man ved aldrig, hvornår man støder på en fortrop af en ny art, som måske er ved at kolonisere nyt land, fordi klimaet ændrer sig, eller fordi nye vådområder med rigelig føde opstår.

Udsigt til nye indflytninger

Den store kejserguldsmede er et eksempel på de flyvende insekters rejselyst og evne til at omstille sig til nye levesteder. Dette spektakulære insekt er guldsmedenes svar på ulven, for den er et toprovdyr med en glubende appetit. Indtil 1994 var arten ukendt her i landet. Men så invaderede kejserguldsmede Nordvesteuropa, da en bølge af varme sydfra drev ind over Danmark og vores nabolande.

Invasjonen bed sig fast i en grad, så den store kejserguldsmed i dag er udbredt i næsten alle danske vande.

Dens nære slægtning, den subtropiske brune kejserguldsmed, som Jørgen Peter Kjeldsen opdagede i Kokkjær Vand, er en anden af de yderst mobile insekter. Den er truffet så langt nordpå som Island.

Danmark vil sandsynligvis komme til at huse flere nye arter af sydlige guldsmede i takt med klimaændringerne i retning af lunere årstider. På varme dage kan guldsmede tilbagelægge hundreder af kilometer, og hvis de finder de rette levevilkår i form af rene, insektrige vådområder, kan de slå sig permanent ned og etablere bestande.

I sommer var der for eksempel landet over et rykind af den sjældne art rødåret hedelibel, der også nåede til Thy.

Folkelig interesse for guldsmede

I perioden 2014-2018 blev et landsdækkende projekt med guldsmedene i hovedrollerne sendt på vingerne. Det skete i form af ”Atlasprojektet Danmarks Guldsmede”, der byggede på begrebet *citizen science*, som kan oversættes til borgervidenskab. Flere hundrede naturinteresserede danskere var med til at samle brikkerne til et klarere billede af Danmarks guldsmedefauna.

Jørgen Peter Kjeldsens fund fra Thy vil komme til at indgå i puljen af viden fra atlasperioden.

»Der er en stigende folkelig interesse for guldsmede, der er fascinerende flyvere med en fantastisk historie. De er æstetiske, og der er altid spænding forbundet med at opsøge dem i deres miljøer,« siger Jørgen Peter Kjeldsen.

LÆS OGSÅ

Farverig eksplosion af første generations flyvende migranter

FOR ABONNENTER

Med sine cirka 200 millioner år på vingerne er guldsmedene en af de ældste insektordener, der findes. Går man endnu længere tilbage i tiden, fandtes der guldsmedelignende insekter, der havde et vingefang på 70 centimeter.

Nu om dage må vi nøjes med de egentlige guldsmedes stærke, brede vinger på en halv snes centimeter og vandnymfernes sirligt designede dragevinger.